

a 9.-ben elektrosztatikai, a 10.-ben az elektromos árammal való kísérletek kerülnek sorra.

Pár év céltudatos munkájával előkészíthetjük az egész felszerelést a kísérleteztető tanításra. Ettől az időponttól kezdve csakugyan elég az előirányzott tíz munkaóra a szükséges gyakorlati közügyesség megszerzésére.

Eszközei között igen sok figyelemreméltó, eredeti gondolat is mutatkozik. Utasításai mindig célravezetők, mindig a gyakorlatból fakadnak. Minden munkamenetet és eszközt alkalma volt a sokéves gyakorlat folyamán kipróbálni. Eszközei nem egy alkalomra készültek, hevenyészett összeállítások, hanem szolid, hosszú időn át használható, könnyen javítható készülékek. Főlegesen munkát nem végeztet, amit jó és olcsó tömeggyártmányokban (csavarok, csipeszek, esztergályozott rudak stb.) készen kaphat, felhasználja. Utasításai röviddek, mert 114 világos rajza minden fontos dolgot megmagyaráz.

A könyv nemcsak a tanítóképzők növendékeinek fog igen jó szolgálatot tenni, hanem hasznára lesz mindenkinek, akit a fizikai kísérletezés érdekel.

Fraknóy József.

Dr. Josef O. Vértés: Nervöse Kinder. Ein Handbuch für Eltern und Erzieher. Paderborn. F. Schöningh. 1934. (N. S-r., 136 l.)

A szerzőnek *Az ideges gyermek* című művével már foglalkoztunk (M. P. 1923.) Azóta megírta *A hisztériás gyermek* című munkáját, a szegedi egyetemen magántanárrá habilitáltak s most az ideges gyermekről szóló könyvét több változtatással kiadta németül is. A változtatás előnyére szolgált a könyvnek. De emellett szerzőnk gyakorlatilag is állandóan foglalkozik ideges gyermekek nevelő oktatásával. Mindez a szép munkásság gyógypedagógus lélekre valló a magyar gyógypedagógia bizonyosan elismerőleg vesz tudomást róla. Az előttünk levő könyvet olvasva megállapíthatjuk, hogy legértékesebb része a gyermekkori idegesség leírása, továbbá az idegesség okairól és tüneteiről szóló fejezetek. Külön is ki kell emelni a lapalji jegyzeteket, amelyekben a szerző röviden, találóan világít meg egyes kérdéseket (genotyp-phenotyp 7. l., konstitúció 13. l., torziós spazmus 63. l. stb.). A könyv nyelvén könnyedén folyó, szinte élvezetes, úgyhogy még a nem szakemberek is érdeklődéssel forgathatják.

Vannak azonban olyan részei is, amelyekkel nem tudok egyetérteni, például mikor azt mondja, hogy az idegesek között csak tehetségesek vagy tehetségtelenek találhatók, közepesek pedig jóformán nincsenek (13. l.). Az idegesség — tapasztalatom szerint — a tehetségtől függetlenül jelentkezhetik és jelentkezik is a gyermekben.

A könyvnek pedagógiai része, akár a szorosan vett nevelői, akár az ismeretközölő eljárásokat vesszük, kevésbé kimerítő, a szakszerűség szempontjából pedig az ideges tüneteknek aránylag kevés válfaját tárgyalja, azok között is inkább a könnyebbeket, míg a nehezebbeket (pl. a nemi tévelygéseket stb.) nem említi.

A gyógypedagógiai kezelés alfája és omegája, szerinte, az ideges gyer-

meknek addigi környezetéből való kiemelése. Kétségtelen, hogy a régi környezet igen sok esetben káros hatással van a gyermekekre s az abból való eltávolítás maga is javulást hozhat. De ebben az esetben is előnyösebb a családi, mint az intézeti vagy más tömeges elhelyezés, mert az ideges tünetekkel terhelt gyermekeknek intézetben vagy csoportban való összegyűjtése a lelki ragályozás veszélyét rejti magában az ilyesmi iránt rendszerint túlságosan érzékeny, ideges alkatú gyermekekre nézve. Ehelyett ajánlatosabb 3—4 ideges gyermeknek egy-egy gyógypedagógiai nevelésre előkészített és berendezett családban való elhelyezése, ahogyan a szerző, tudtommal, ma is igen szép eredménnyel gyakorolja. Megfelelő intézetek felállításának — ezt maga is látja — különben is nagy nehézségei vannak a mai gazdasági viszonyok közepett. E tekintetben Morrisonnal, a nagy angol kriminálpedagógussal tartok, aki azt mondja, hogy még a nem egészen tökéletes családi nevelés is többet ér, mint a tömeges intézeti elhelyezés.

Megértem, ha az ideges gyermekekről vallott kedvező véleményét továbbra is fenntartja a szerző; megértem azt is, ha a középiskolai tanterv nehézségeit hangoztatja s könnyebbé kívánja nekik tenni a középiskolai osztályok elvégzését s az érettségi bizonyítvány megszerzését idegesek intézeteinek vagy gyűjtőosztályának felállításával; csak hogy — sajnos — a gyakorlat más elgondolásra készítet. Itt van például a szelektálás. Ennek a középiskolákba való bevezetése azt célozza, hogy a tanulásban gyenge vagy a magaviseletben kifogás alá eső elemet onnét eltávolítsák, még akkor is, ha a gyermek idegrendszere rendben van. De lehet-e akkor azt kívánni, hogy a súlyosan ideges gyermekek — mert itt csak ilyenekről van szó — érdekében könnyítéseket engedjen a középiskola? Vagyis: a jó idegzetűeket rostálja ki, az idegeseknek pedig adjon könnyítéseket, külön tanárokkal és intézetekkel? Nem hiszem, hogy ezt meg lehessen valósítani.

Elfogadhatjuk azt a kijelentést, hogy az ideges gyermek, ha meggyógyult, bármilyen pályára alkalmas, de azt viszont feltétlenül meg kell kívánni, hogy meggyógyulását az ideges ne csak azzal bizonyítsa be, hogy a vizsgálatokat megállja, hanem elsősorban azzal, hogy a normális gyermekek osztályközösségébe minden feltűnés nélkül be tud illeszkedni. Enélkül az ideges gyermek meggyógyulását ellenőrizni, valamely életpályára való alkalmas voltát megállapítani nem lehet. Éppen azért a legfőbb kíváncsi az lenne, hogy a meggyógyult ideges gyermek egészséges mivoltát az osztályközösségbe való kifogástalan beilleszkedésével legalább egy féléven át bizonyítsa be.

Ezekkel a megjegyzésekkel azonban nem akarom a könyv értékét csökkenteni, sőt ellenkezőleg, örülök, hogy ez a kiváló mű magyar ember tollából látott napvilágot.

A munka értékét emeli, hogy a magyarokon kívül a német, angol, francia, olasz szakmunkák tömegére van benne hivatkozás. Az irodalmi tájékoztató szerint 233 művet tanulmányozott át a szerző. Ez is bizonyítja, hogy az ideges gyermek sorsa ma az egész világ szakembereit foglalkoztatja s megoldása korunknak égető nemzetközi problémája. Csak örömmel adhatok ki-

fejezést, ha látom, hogy a nehéz kérdés megoldásához jelentős munkájával egy magyar szakember is hozzájárult.

Eltes Mátyás.

François d'Olay: Un nationalisme exaspéré dans le Sud-Est européen. Budapest, 1935. Danubia kiadása. 50 l.

A szerző tántoríthatatlan bajnoka a magyarság védelmének a külföldön. Nagyszámú cikkben, előadásban. Írásban évek óta ernyedetlen tevékenységet fejt ki, amellyel a művelt világ közvéleményét a „magyar igazság” jogáról igyekszik felvilágosítani, meggyőzni. Ennek a nem eléggé méltányolható miszsiónak középpontjában foglal helyet az áldatlan *tankönyvügy*, amelyben Olay elsődrendű szaktekintéllyel küzdötte fel magát. Ez a füzete is ennek szolgálatában áll¹ és alapos válasz *Constantin Kirițescu* román tanárnak, volt államtitkárnak 1933-ban megjelent *Désarmement moral* című röpiratára.

Bevezetőleg Olay rávilágít a román szerzőnek egy ravasz fogására, amely felette alkalmas arra, hogy a tájékozatlan és jóhiszemű külföldi olvasót már eleve ellenünk hangolja. A román röpirat eredetije és francia kivonata között ugyanis lényegbe vágó eltérések mutatkoznak: amannak egyoldalú irányzatosságával szemben az utóbbi a tárgyilagosság látszatát kelti.

Kirițescu részletesen ismerteti azokat a módokat és eszközöket, amelyeket a román iskolákban a Nemzetek Szövetségének ismertetése és a lelki leszerezés mélyítése érdekében foganatosítanak. Ezzel szemben, úgymond, szöges ellentétben áll az, ami Magyarországon történik, amit három magyar tankönyvből merített bőséges idézetekkel igyekszik alátámasztani (Bartha—Tordai: Magyar olvasókönyv II. 1926¹; Betűország I. és IV. 1926—1927.). Olay mindezekre kimerítően válaszol: kimutatja, hogy jóllehet a kifogásolt idézetek nem lépik túl a jogos hazafiságot, az új kiadásokból kimaradtak; hogy a magyar kormány saját jószántából vonta vissza a teljesen magánvállalkozásban megjelent Jurassa-féle tanítói vezérkönyv ajánlását, s a tankönyvek engedélyezésére szóló szabályzatot is kiegészítette oly rendelkezéssel, amely a többi nemzetet tiszteletben tartja. Ezután a szerző maga tér át támadásra s a román részről kifogásolt három magyar tankönyvvel szemben vagy harminc román tankönyvből és térképből közöl a magyarokat ócsárló, gyűlölségre uszító részleteket (a magyarok veszett kutyák, ezt a fajzatot ki kellene irtani, keresztre feszíteni stb.). Megrendítően és felháborítóan érdekes tanulmányának végén a szerző utal egyrészt arra, hogy a románok éppenséggel nem teljesítik a szerződésben vállalt kötelezettségeiket a magyar kisebbséggel szemben, másrészt arra, hogy milyen romboló hatással lehetnek ezek a tankönyvek azokra a magyar gyermekekre, akik kénytelenek belőlük tanulni.

A magyar nemzet becsülete és a magyar iskola megbecsülése érdekében felette kívánatos, hogy minél szélesebb körben terjedjen el a nagy nyugati államokban ez a tanulmány, amely megcáfolhatatlan tények tömegével szemlélteti „egy Délkelet-Európában garázdálkodó féktelen nacionalizmusnak” a békét komolyan veszélyeztető romboló munkáját.

kf.

¹ Magyarul is megjelent ezzel a címmel: *Mit tanítanak a románok!* Válasz Kirițescu Constantinnak. Bp., 1935. Kiadja a Magyar Nemzeti Szövetség.